

МЕТОДИКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ВИВЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ

У статті висвітлюються результати апробації добірки завдань для диференційної психолого-педагогічної діагностики нормативного інтелектуального розвитку та порушення інтелектуального розвитку легкого ступеня у дітей підліткового віку. Запропонована діагностична методика побудована на засадах навчального експерименту і передбачає якісний аналіз виконання завдань обстежуваними. Основним критерієм оцінки інтелектуального розвитку є навчуваність, особливості якої дозволяють більш чи менш успішно використовувати обстежуваними допомогу для успішного виконання завдання.

Ключові слова: психолого-педагогічна діагностика, діти підліткового віку (підлітки), інклюзивно-ресурсний центр, навчально-діагностичний експеримент, навчуваність, діагностичне завдання, нормативний інтелектуальний розвиток, порушення інтелектуального розвитку легкого ступеня.

Проблема діагностики інтелектуального розвитку дітей різного віку досі залишається **актуальною**. Поряд із застосуванням тестових діагностичних методик використовуються методики, побудовані на основі навчального експерименту, які передбачають розгорнутий якісний аналіз інтелектуальної діяльності дитини у процесі виконання діагностичних завдань. Порівняльні психологічні дослідження, здійснені на контингенті переважно молодших школярів і старших дошкільників [4; 6; 8], показали, що для диференційної діагностики інтелектуального розвитку дітей буває не достатньо психометричних тестів і виникає потреба розгорнутого вивчення інтелектуальної діяльності дитини із застосуванням навчального експерименту [1].

Очевидно, що в умовах запровадження інклюзивного навчання, яке передбачає поглиблення індивідуалізації педагогічної роботи з дитиною на основі розробленого для неї індивідуального навчального плану, виникатиме потреба у таких методах вивчення інтелектуальної діяльності дітей.

Метою цієї статті є виклад методичних засад та результатів апробації добірки завдань для диференційної психолого-педагогічної діагностики інтелектуального розвитку дітей підліткового віку.

Методичне забезпечення психолого-педагогічного вивчення інтелектуального розвитку підлітків досі забезпечене не достатньо. Певною мірою це пояснюється тим, що потреба корекційного втручання розв'язується переважно у дошкільному і молодшому шкільному віці.

Перше звернення до психолого-педагогічного обстеження інтелектуального розвитку дітей підліткового віку (після закінчення початкової школи) завжди розглядалося як запізніле, коли дитина протягом тривалого часу не отримувала необхідної їй психолого-педагогічної допомоги у навчанні і розвитку. Тимчасом практично майже щодня доводиться консультувати хоч одного підлітка з проблемами інтелектуального розвитку. Психологічне вивчення цих обстежуваних дуже часто виявляє легкі мовленнєві порушення, які вчасно не були діагностовані та скориговані, а також не кориговану затримку психічного розвитку, соціально-педагогічну занедбаність.

Здебільшого приводом звернення до консультації у таких випадках бувають не труднощі у навчанні, а відхилення у поведінці цих підлітків як вторинне порушення на тлі хронічної неуспішності навчання [2]. Усе це свідчить про те, що значний контингент дітей з особливими освітніми потребами досі залишається поза межами необхідної їм педагогічної допомоги.

Обґрунтовуючи **методичні засади** та добираючи конкретний діагностичний інструментарій для вивчення особливостей інтелектуального розвитку підлітків, ми виходили із усталених уявлень про характерні для підліткового віку досягнення у сформованості мисленнєвої діяльності, насамперед поглиблення розвитку словесно-логічного мислення. У цей віковий період мислення із конкретно-понятійного стає абстрактно-понятійним, мисленнєві операції стають більш формалізованими, узагальненими, взаємопов'язаними та взаємозворотніми [3, 5, 7].

Здатність оперувати поняттями без опори на сприймання конкретних предметів чи їх зображень, а також абстрактними поняттями, міркувати, робити умовиводи стає ознакою, яка відрізняє мислення підлітка від мислення дітей молодшого віку. У зв'язку з цим у добірці діагностичних завдань, які пропонуються для вивчення пізнавальної сфери підлітків, чотири такі, що передбачають оперування словесно-логічним матеріалом, і одне на наочному матеріалі, проте його виконання потребує високого рівня абстрагування і узагальнення ознак, а також гнучкості мисленневихідій.

Методика психолого-педагогічного вивчення інтелектуального розвитку підлітків, яка тут пропонується, побудована на засадах навчального експерименту. Тому в ній визначальним критерієм оцінки інтелектуального розвитку обстежуваного є навчуваність [1; 5; 6; 7] – здатність поліпшувати результати виконання завдання під впливом педагогічної допомоги: повторне прочитання психологом інструкції та зосередження уваги обстежуваного на поставленому завданні, актуалізація необхідних знань під впливом навідних запитань чи повідомлення знань, яких бракує обстежуваному для виконання завдання. Особливого значення для оцінки навчуваності обстежуваного набуває вироблення способу дії у процесі спільного з психологом виконання окремих суттєвих фрагментів завдання та ефективність його застосування обстежуваним до виконання аналогічних завдань, чи повторного виконання того самого.

Завданнями для вивчення інтелектуального розвитку підлітків були:

1) Розуміння оповідань з підтекстом різної складності (всього п'ять), які надрукованими на аркушах паперу послідовно пред'являються обстежуваному. Останній за власним вибором читає вголос чи про себе. Якщо техніка читання виявляється не достатньою, текст може прочитати психолог. До тексту з власної ініціативи чи за пропозицією психолога обстежуваний може звертатися у міру потреби під час побудови відповіді на поставлені запитання.

2) Встановлення зв'язку між поняттями, аналогічного наведеному у зразку (вісім завдань). Виконання цього завдання потребує виявлення щораз іншого змістового зв'язку між двома поняттями, даних як зразок.

3) Побудова дедуктивних умовиводів (Два стверджувальні, три заперечні умовиводи).

4) Визначення взаємозворотніх відношень між даними величинами та розміщенням предметів у просторі (П'ять завдань).

5) Класифікація геометричних фігур (Поділ трьома способами квадратів і кругів двох кольорів).

Діагностичні завдання для вивчення пізнавальної діяльності підлітків, які тут пропонуються, не є цілісним комплексом, який необхідно виконувати обов'язково весь, дотримуючись певної послідовності. Успішність їх виконання підлітком не передбачає кількісної оцінки і оцінюється тільки за якісними критеріями, які будуть розглянуті далі. Важливим показником інтелектуальних можливостей обстежуваного є використання

ним допомоги у разі виникнення труднощів і виявлення таким чином навчуваності, що розкриває співвідношення між актуальним інтелектуальним розвитком і потенційними можливостями його розвитку.

Діагностичні завдання апробувались на учнях п'ятих, шостих, сьомих і восьмих класів загальноосвітніх шкіл, які мали строкатий контингент учнів щодо успішності, умов сімейного виховання. Серед обстежуваних дітей було чимало таких, які виховуються у сім'ях з низьким соціальним статусом, часто неблагополучних, де вихованню дітей не приділяється належної уваги. Багато дітей мало досить низькі навчальні досягнення. Саме такий контингент підлітків був наближений до того, який приходить на консультацію для психолого-педагогічного діагностичного обстеження через різні проблеми, пов'язані з низькою успішністю та порушенням поведінки. Це дало можливість виявити особливості розв'язання завдань підлітками з низькою нормою інтелектуального розвитку, з ознаками педагогічної занедбаності, невисокою загальною обізнаністю та успішністю у навчанні і порівняти їхнє виконання завдань з виконанням тих самих завдань дітьми із встановленою легкою розумовою відсталістю. Такими були учні шостих, сьомих і восьмих класів, у яких встановлено і підтверджено тривалим вивченням назване порушення розвитку.

Далі зупинимося на **результатах** застосування названих діагностичних завдань. За складністю вони відповідають меті дослідження і диференціюють якість їх виконання підлітками: від успішного самостійного до проявів різних труднощів, які долаються різною мірою і з різним обсягом допомоги.

У цілому труднощі обстежуваних під час виконання завдань виявилися більшими, ніж можна було очікувати. Тільки порівняно невелика частина підлітків з високим рівнем інтелектуального розвитку, який здебільшого виявляється й у високих навчальних досягненнях, виконує усі завдання рівномірно успішно і самостійно. Більша частина підлітків стикається з різної міри труднощами і потребує допомоги для їх подолання. Значні труднощі під час виконання усіх завдань терплять підлітки з невисокими навчальними досягненнями, зумовленими різними причинами: мікросоціальною і педагогічною занедбаністю, затримкою психічного розвитку різного генезу, окремими специфічними порушеннями формування шкільних навичок, а в окремих випадках – не виявленим вчасно порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня. Тому важливого діагностичного значення набуває саме диференціація труднощів у виконанні завдань та успішності їх подолання завдяки використанню допомоги.

Великі труднощі складає для обстежуваних підлітків розуміння оповідань з підтекстом. Це дуже складний процес, який потребує участі широкого діапазону психологічних особливостей обстежуваного: загальної обізнаності, сформованості мислення і мовлення, уяви і уявлення, інтересів і системи ставлень особистості, включаючи моральні. Саме з включеністю у процес розуміння оповідання багатьох аспектів психічного розвитку пов'язаний у цілому досить низький рівень виконання цього завдання учнями загальноосвітньої школи з невисоким загальним розвитком, соціально-педагогічною занедбаністю, яка негативно позначається на формуванні шкільних навичок і загального психічного розвитку.

Розуміння підтексту оповідань на високому рівні узагальнення властиве підліткам зі сформованим відповідно віку словесно-логічним мисленням, широкою обізнаністю, досить високими шкільними знаннями і навичками. Більша частина підлітків з числа тих, що мають низькі навчальні досягнення і ознаки педагогічної занедбаності, під час розуміння підтексту оповідань терпить значні труднощі і потребує більшої чи меншої допомоги. Головним чином вона полягає у послідовній постановці запитань по тексту, зокрема й таких, що дозволяють виправити помилкові судження, звернутися до доказових міркувань. При цьому не зафіксовано суттєвих відмінностей у труднощах

розуміння підтексту оповідань підлітками у віковому діапазоні 10-11 років і 12-13 років і старших.

Суттєве значення для розуміння оповідання має друге і навіть третє прочитання тексту. Тому найпершою допомогою є пропозиція прочитати текст ще раз, що часто дозволяє підлітку самостійно зрозуміти його зміст. З огляду на це виправданою є можливість обстежуваного у міру потреби звертатися до тексту, який увесь час знаходиться перед ним. Це дозволяє у процесі обстеження виключити похибки, пов'язані з увагою і запам'ятовуванням, і зосередитись на здатності підлітка скористатися своїми мисленневими можливостями, обізнаністю.

Значна частина підлітків з низькою успішністю у навчанні і ознаками педагогічної занедбаності виявляє низьку техніку читання, що суттєво перешкоджає зрозуміти зміст прочитаного. У таких випадках для з'ясування справжньої здатності обстежуваного зрозуміти зображену в оповіданні ситуацію текст читав чи переказував психолог.

Велика варіативність у розумінні оповідань підлітками, форми необхідної їм допомоги дає багатий матеріал для диференціації їхнього інтелектуального розвитку у межах норми.

Для диференціації нормативного (хоч і з ознаками низької норми, не коригованої затримки психічного розвитку) інтелектуального розвитку і його порушення легкого ступеня потрібно орієнтуватися на якість використання обстежуваним допомоги, а не на самостійне розуміння підтексту.

Для підлітків з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня, насамперед, характерні дуже обмежені можливості використання наданої допомоги. Навіть у тих випадках, коли навідні запитання актуалізують суттєву деталь у тексті, вона не стає засобом для подальшого просування у розумінні його змісту і не дає можливості підвести підлітка до висновку.

Важливою ознакою порушення інтелектуального розвитку легкого ступеня є привнесення обстежуваним власного досвіду, несуттєвого для розуміння змісту оповідання, замість аналізу конкретного змісту. Часті грубі спотворення уявлень про персонажів.

Для підлітків з легкою розумовою відсталістю характерна зосередженість на техніці читання, яка часом буває надзвичайно високою, проте вона демонструє читання заради читання, а не розуміння змісту читаного. У більшості випадків про нерозуміння змісту тексту свідчать довільно розставлені паузи, а не в кінці речення, неправильні наголоси тощо.

Насамкінець зазначимо, що тільки ретельний якісний аналіз розуміння оповідань дозволяє провести диференціацію низької норми і порушення інтелектуального розвитку легкого ступеня. Диференціація проходить не за критерієм «виконання-невиконання», а за можливістю привести обстежуваного до завершення виконання завдання з використанням різних форм допомоги.

Завдання «Аналогії», добре диференціює якісно різні варіанти інтелектуального розвитку підлітків у межах норми та порушення інтелектуального розвитку легкого ступеня. Так само, як і під час оцінки розуміння підтексту оповідань, найсуттєвішим є аналіз труднощів, які виникають у обстежуваних, та можливості їх подолання з різними видами допомоги.

Підлітки з різним рівнем інтелектуального розвитку у межах норми адекватно приймають поставлене перед ними завдання. Спостерігаються деякі відмінності в узагальненості й усвідомленості способу дії між молодшими і старшими підлітками. Старші підлітки навіть вироблений з допомогою під час аналізу зразка спосіб виконання завдання застосовують для знаходження аналогій між наступними парами понять. При цьому не виключені окремі помилки, які порівняно легко усуваються після пропозиції звернути увагу на відношення між парою понять узразку.

У молодших підлітків спосіб дії часто залишається менш усвідомленим і узагальненим. Тому вони менш самостійні у виконанні завдання і потребують періодичної актуалізації способу подальших дій. Підлітки зі значними труднощами виконання завдання часто не розуміють значення деяких понять, що є проявом низької загальної обізнаності, зокрема, бідності словника.

На відміну від педагогічно занедбаних підлітки з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня неспроможні усвідомити спосіб дії, яких вимагає виконання цього завдання. Тому навіть розкритий змістовий зв'язок між поняттями у зразку не є для них дієвою допомогою. У переважній більшості випадків обстежуваний називає нову пару слів не за аналогією, а за найбільш відомим з побуту зв'язком («зуби – лікувати», «зуби – щітка» і т. ін.).

Завдання на побудову умовиводів виявилось досить складним для підлітків з інтелектуальним розвитком у межах норми і не доступним для підлітків з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня.

Усвідомлено побудовані умовиводи свідчать про високий рівень інтелектуального розвитку підлітка. Як правило, такі підлітки успішно навчаються за винятками конфлікту інтересів, девіацій поведінки, які перешкоджають реалізації інтелектуальних здібностей у процесі навчання.

У переважній більшості молодших підлітків (10-11 років) під час виконання завдання спостерігається процес становлення здатності логічно міркувати як вищої форми словесно-логічного мислення, завдяки якій виникає можливість відкривати нові знання. Такі діти успішно використовують допомогу у формі зразка розгорнутого міркування, продемонстрованого психологом. Не достатньо узагальнений і усвідомлений спосіб дії проявляється у потребі допомоги під час переходу від стверджувального до заперечного висновку.

Старші підлітки частіше демонструють більшу узагальненість і усвідомленість побудови логічного міркування, виконуючи завдання самостійно або у разі виникнення труднощів, з допомогою рекомендації скористатися способом попереднього міркування.

Проте, як серед молодших підлітків, так і серед старших значна частина терпить чималі труднощі під час побудови умовиводів. Як правило, це учні з низькими навчальними досягненнями та ознаками своєчасно не коригованих затримки психічного розвитку чи окремих порушень формування шкільних навичок, тривалої педагогічної занедбаності. Саме стан інтелектуального розвитку таких підлітків потребує диференціації з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня. У таких випадках слід орієнтуватися хоча б на елементарні прояви використання розгорнутої допомоги аж до пропозиції вибору із двох запропонованих відповідей, сформульованих психологом. Не типовим для порушення інтелектуального розвитку легкого ступеня є навіть вибір правильної відповіді із двох запропонованих та правильне її пояснення, яке виявляє розуміння змісту висловленого міркування. Зауважимо, що відсутність жодного правильного висновку з усіх п'яти суджень навіть з використанням різною мірою розгорнутої допомоги завжди свідчить про суттєве відставання підлітка в інтелектуальному розвитку. Воно може бути спричинене своєчасно не коригованою затримкою психічного розвитку різного ґенезу, не коригованими порушеннями розвитку мовлення тощо.

Добре диференціює нормативний інтелектуальний розвиток та його порушення легкого ступеня виконання підлітками завдання на встановлення взаємозворотніх відношень між величинами і розміщенням предметів у просторі.

У підлітків, як молодших, так і старших, поняття про взаємозворотність відношень сформоване. Переважна більшість із них виконує завдання без труднощів. Не залежно від віку недоліки виконання завдання виявляють підлітки зі стійкими труднощами у навчанні, пов'язаними з соціально-педагогічною занедбаністю, часто обтяженою

різними хворобливими станами дитини, специфічними порушеннями формування шкільних навичок, найчастіше зумовленими логопедичними проблемами. Саме інтелектуальний розвиток цієї категорії підлітків потребує диференціації з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня. У перших поняття зворотності відношень між величинами і розміщенням предметів у просторі у цілому сформоване, а недоліки виконання завдання проявляються у не достатній диференційованості називання відношень «довший – коротший», «важчий – легший», «нижчий – вищий» і заміна їх більш загальним поняттям «більший – менший». Цей недолік, на нашу думку, зумовлений мовленнєвими проблемами підлітків, а саме – вкрай збідненим словником, у якому не достатньо точних понять, що негативно позначається і на формуванні словесно-логічного мислення. Можливі окремі помилки у визначенні просторового відношення, які підліток здатен виправити, скориставшись допомогою.

У підлітків з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня виразно виступає не сформованість поняття відносності величин і взаємного розміщення предметів у просторі. Пояснення визначень, які дають підлітки цієї категорії з достатнім розвитком мовлення, свідчать про те, що обстежувані оперують конкретними уявленнями, а не поняттям відносності.

Класифікація геометричних фігур трьома способами становить значні труднощі для підлітків з інтелектуальним розвитком у межах норми. Повністю виконують завдання тільки діти з високим інтелектуальним розвитком, який здебільшого відповідає і високим навчальним досягненням. Більшість підлітків терпить різні труднощі, які долає з різними видами допомоги. Достатньо успішним можна вважати самостійний поділ фігур двома способами і ефективно використання допомоги під час третього поділу.

Труднощі найчастіше проявляються у поділі фігур на чотири групи замість двох, що пов'язано із труднощами оперування трьома ознаками і абстрагування та узагальнення однієї з них. Натомість обстежувані зупиняються на порівнянні за однією ознакою. Труднощі класифікації зростають з кожним наступним поділом, що свідчить про певну ригідність мисленнєвих процесів і не достатню усвідомленість способу дії.

Недоліки того ж самого змісту властиві й кращим зразкам класифікації геометричних фігур підлітками з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня. Відрізняються вони яскравішою вираженістю і стійкістю, яка виявляється у дуже обмежених можливостях використання допомоги. Тому у більшості випадків завдання не достатньо усвідомлюється, а практичні дії обмежуються поділом фігур на чотири групи, що за умови не достатнього використання допомоги виключає інші способи поділу. Іноді вдається поділ фігур за однією ознакою без пояснення. Значна частина підлітків з порушенням інтелектуального розвитку легкого ступеня змісту завдання не розуміє зовсім і обмежується довільним розкладанням фігур, утворенням з них візерунків тощо.

Успішність виконання різних завдань окремими обстежуваними не однакою, оскільки вони різні за складністю і торкаються різних сторін пізнавальної діяльності. Тому більш-менш вичерпну картину інтелектуального розвитку обстежуваного може дати тільки використання ряду як однотипних, так і різноспрямованих завдань.

Порівняльний аналіз розв'язання завдань, побудованих на основі навчального експерименту, дозволяє отримати розгорнуту картину інтелектуальної діяльності і розвитку різних пізнавальних функцій обстежуваного та дати рекомендації щодо подальшої педагогічної роботи з ним, зокрема, побудови індивідуального навчального плану.

Виявлені у дослідженні особливості інтелектуальної діяльності підлітків з педагогічною занедбаністю та не діагностованими вчасно порушеннями формування

шкільних навичок, що призводять до хронічної неуспішності у навчанні, свідчать про виразне гальмування розвитку вищих форм їхньої мисленнєвої діяльності, які залишаються недорозвиненими. Набуваючи певного життєвого досвіду, такі підлітки щодо можливостей логічного мислення залишаються у межах низької норми. Відмінності між виконанням інтелектуальних завдань цими підлітками і тими, що мають легку розумову відсталість, часто вдається виявити завдяки якісному аналізу виконання цілого ряду завдань на основі навчального експерименту та з'ясування особливостей навчуваності. Використання тільки психометричних методів діагностики щодо цих дітей дає великий ризик отримати показники, які лежать за межами норми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иванова А. Я. Обучаемость как принцип оценки умственного развития детей. Москва : МГУ, 1976. 98 с.
2. Ілляшенко Т. Д. Проблема девіантної поведінки у дітей з особливими освітніми потребами в діяльності психолого-медико-педагогічної консультації. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК / за наук. ред. В. Г. Панка та І. І. Цушка. Електрон. дані. Київ : Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см. С. 298-327.
3. Костюк Г. С. Избранные психологические труды. М. : Педагогика, 1988.
4. Лубовский В. И. Психологические проблемы аномального развития детей. Москва : Педагогика, 1989. 104с.
5. Менчинская Н. А. Проблемы учения и умственного развития школьника. М.: Педагогика. 1989.
6. Обухівська А. Г. Научуваність як діагностичний показник розумового розвитку дошкільників : автореферат канд. дисерт. Київ, 1998. 19 с.
7. Отстающие в учении школьники (проблемы психического развития). Под ред. З. И. Калмыковой и И. Ю. Кулагиной. М. : Педагогика, 1986.
8. Шаумаров Г. Б. К оценке значения интеллектуальных тестов в диагностике и изучении развития детей с интеллектуальной недостаточностью. Дефектология. 1979. №6.

REFERENCES:

1. Ivanova, A. Ya. (1976). Learning as a principle to assess the mental development of children. MGU.
2. Ilyashenko, T. D. (2013). The problem of deviant behavior in children with special needs in psychological, medical and educational counseling. Panok, V. H. & Tsushko, I. I. Organizational and scientific and methodical knowledge of psychological services and PMPK. Kiev: Ukrainian scientific and methodical Center of Practical Psychology and Social Work.
3. Kostyuk, H. S. (1988). Selected psychological works. M.: Pedagogy.
4. Lubovskiy, V. I. (1989). Psychological problems of abnormal development of children. Moscow: Pedagogy.
5. Menchinskaya, N. A (1989). Problems of learning and mental development of the student. M.: Pedagogy.
6. Obukhivska, A. H. (1998). Academicity as a diagnostic indicator of mental development of preschoolers. Candidate's dissertation.
7. Kalmyikova, Z. I. & Kulagina, I. Yu. (1985). Lacking in school students (problems of mental development). M.: Pedagogy.
8. Shaumarov, G. B. (1979). On the evaluation of the value of intellectual tests in the diagnosis and study of the development of children with intellectual disabilities. Defectology, 6.

Tamara Illiashenko Method of psychological and pedagogical investigation of teenagers intellectual development

The purpose of this article is to describe the methodological principles and approbation results of collection of tasks for differential psychological and pedagogical diagnostics of teenagers intellectual development.

The proposed method of psychological and pedagogical investigation of teenagers intellectual development is based on the principles of an educational experiment. The determining criterion for evaluating the intellectual development of the individual is learning – ability to improve results of the task influenced by pedagogical assistance.

The collection of tasks consisted of the understanding of short stories with undertone, the establishment of a connection between concepts similar to those given in the sample, building of deductive conclusions, the determination of reciprocal relations between these values and the placement of objects in space, the classification of geometric figures.

Diagnostic tasks were tested on the teenagers contingent of a general secondary school, mainly with persistent difficulties in learning and teenagers with a determined mild degree disruption of intellectual development.

A comparative analysis of the tasks performed by the individuals allowed to get a detailed picture of their intellectual activity.

The findings of the study reveal the peculiarities of intellectual activity of teenagers with pedagogical neglect and under diagnosed disruption of the school skills formation that lead to chronic failure in education, which show a marked inhibition of the development of higher forms of their mental activity, which remain undeveloped.

Differences between the performance of intellectual tasks by these teenagers and those whose disruption of intellectual development of a mild degree can be detected by qualitative analysis of the implementation of a number of tasks based on a learning experiment and figuring out peculiarities of learning abilities. Using only psychometric diagnostic methods for these children could lead to a higher risk of getting indicators beyond the normal limits.

Key words: *psychological and pedagogical diagnostics, adolescents (teenagers), inclusive-resource center, educational-diagnostic experiment, nudity, diagnostic task, normative intellectual development, disruption of intellectual development of the mild degree.*

УДК 159.9.072

Тетяна Калініна

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

ТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАНЦІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Стаття присвячена особливостям формування життєвої компетентності дітей з особливими освітніми потребами в умовах спеціальних інтернатних закладів. Висвітлені основні питання, які пов'язані з вивченням специфіки формування життєвої компетентності у вихованців з особливими освітніми потребами. Представлено розробку моделі формування життєвої компетентності вихованців інтернатних закладів, яка складається з цільового, змістовно-процесуального та критеріально-оціночного компонентів. Проаналізовано зміст, основні завдання, структуру блоків виділених в моделі формування життєвої компетентності. Визначено основні напрями роботи на вирішення завдань.

Ключові слова: *життєва компетентність, діти з особливими освітніми потребами, навчально-виховний комплекс, соціалізація, науково-дослідна робота, модель, компоненти, реабілітація.*